

*Мельничук Н. О.,**кандидат філологічних наук,**асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ АД'ЕКТИВНИХ ЕМОСЕМІЗМІВ ПОЗИТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

Анотація. Дослідження присвячено вивченню особливостей лінгвальних презентацій позитивних емоційних станів за допомогою прикметників в англійськомовній картині світу. Метою роботи є дослідження семантичних особливостей англійських ад'єктивних емосемізмів позитивної семантики. За допомогою методів дефініційного та компонентного аналізу у роботі схарактеризовано основні групи прикметників позитивної оцінки в сучасній англійській мові та здійснено зіставний аналіз відповідно до їхнього семантичного наповнення.

Сучасна лінгвістична наука характеризується поживаним інтересом до вивчення мови як соціокультурного феномену, а тому в центрі уваги багатьох лінгвістичних досліджень є людина та її роль в організації й використанні мови як засобу спілкування. Оцінні елементи навколишньої дійсності, осмислені мовною свідомістю на основі життєвого та творчого досвіду людини, відтворені в картині світу, є наслідком діяльності цілого ряду поколінь, для яких мова є засобом передавання досвіду світосприйняття. Мова як соціальне явище пронизана суб'єктивністю, носій мови дедалі частіше виступає об'єктом у мовознавчих пошуках, а тому без урахування людських емоцій неможливо досягнути та відтворити мову, провести детальний аналіз мовної системи.

Дослідження різних галузей мовознавства засвідчує те, що жодна з них нині не може існувати без вивчення емотивних аспектів мовних, мовленнєвих і текстових одиниць, адже емоційний складник людської особистості відіграє неабияку роль у сучасній лінгвістичній парадигмі. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому проблеми емотивної семантики тісно перетинаються з емотивним аспектом людського чинника в мові, адже вивчення емотивної лексики – це важлива умова гуманізації мовознавства, яка знаходить втілення в антропоцентризмі як принципі дослідження. Таким чином, опис семантичних особливостей ад'єктивних емосемізмів дає змогу адекватно розглянути картину світу людських емоцій і допомагає краще зрозуміти, як вона відображена в мові.

Ключові слова: емоція, емотивність, семантична структура, конотація, експресивність, оцінка, мовна картина світу.

Постановка проблеми. Системний підхід до вивчення лексики англійської мови викликає необхідність виявлення закономірностей функціонування її окремих компонентів. У сучасних дослідженнях із лексичної семантики застосування системного підходу при вивченні певних явищ надає особливої цінності результатам конкретних наукових розвідок у лінгвістиці. Власне врахування системності мови дозволяє проводити вивчення кожного семантичного об'єднання слів як невід'ємної частини загальної системи мови, що допускає

можливість моделювання семантичних відношень у лексичній. У свою чергу, контрастивне дослідження елементів мови сприяє виявленню таких властивостей лексичної семантики, які відображають специфіку світобачення лінгвосоціумів. Особливий інтерес у зв'язку з цим викликає дослідження прикметників, оскільки вони поєднують семантичний і прагматичний компоненти змісту (предметно-логічний і емоційно-оцінний), а тому у виборі емотивного прикметника уже відображено суб'єктивне ставлення мовця до предмета.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування емотивних прикметників присвячені наукові концепції, випрацьовані в межах емотиології В. І. Шаховським [1] та лексичної семантики В. В. Левицьким [2]. Використовуючи методи певного напрямку, лінгвісти розглядають засоби вираження емоцій у системі мови [3, с. 61–65], аналізують емотиви на матеріалі конкретних дискурсів [4, с. 72–88], досліджують проблеми реалізації категорії емотивності в синтаксичних структурах [1, с. 102–123], розглядають мовне втілення конкретних емоційних станів у лінгвістиці [5, с. 43–47], визначають роль емоцій у мовленнєвій взаємодії [6, с. 55–58]. Проте і досі не розв'язано залишається низка проблем, серед яких детальнішої розвідки потребує семантичний аспект вивчення мовного втілення емоцій.

Мета статті. Мета цього дослідження полягає в установленні семантичних особливостей емотивних ад'єктивних одиниць позитивної семантики в сучасній англійській мові за допомогою виокремлення груп прикметників, що виражають позитивні емоційні стани на основі їхніх лексичних значень. Актуальність дослідження зумовлюється антропоцентричним напрямом вивчення ад'єктивних емосемізмів і загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення змістового аспекту мови та необхідністю внутрішньомовного аналізу. Запропонований підхід розкриває важливі семантичні зв'язки між елементами похідної емотивної лексики, адже зміна парадигм окремих мовних одиниць уможливує розгляд деяких лексичних та семантичних явищ у новому світлі.

Виклад основного матеріалу. Лексико-семантичне поле емотивних прикметників у сучасній англійській мові має складну структуру та передбачає безперервність зв'язків об'єктів множини, утворюючи в його межах основні лексико-семантичні групи, об'єднані на основі певних емотивних сем. Однією з домінуючих емоцій людини є радість (англ. “joy”), адже, маючи основні характеристики емоції (мовне втілення, пізнаваність, універсальність), вона є, на думку Г. В. Лейбніца [7], справжнім “почуттям довершеності”. Мотиваційна природа радості, на думку психологів, є неоднозначною, адже, маючи необов'язковий характер прояву, “радість з більшою

ймовірністю може проявитися на фоні більш значимих для суб'єкта подій не гедоністичного характеру... радість – це те, що відчувається після якої-небудь творчої чи соціально значущої дії” [8, с. 98].

Оскільки носії мови розглядають радість як позитивний емоційний стан, її мовне втілення завжди передбачає здійснення бажання, досягнення мети чи задоволення потреби, тобто є життєво необхідним для людини досвідом, що дозволяє їй насолоджуватися світом і загострює його сприйняття. Радість, як і кожна інша фундаментальна емоція, має свої унікальні характеристики, а тому для адекватного дослідження мовних способів її вираження у мові необхідно розглянути семантичні особливості її репрезентації у структурі ЛСП англійських емотивних прикметників.

У межах ЛСП ад'єктивних емосемізмів англійської мови ЛСГ прикметників із емосемою “Joy” репрезентована за допомогою таких ад'єктивів як *beatific* (showing great joy and peace (OALD)), *exalted* (filled with a great feeling of joy (LDCE)), *enraptured* (filled with great pleasure or joy), *joyous* (full of joy; very happy (CALD)), *triumphant* (showing great satisfaction or joy about a victory or success (OALD)), *fulfilled* (feeling happy because you are getting everything that you want from life (LDCE)), тощо.

Домінантною, ядерною семою ЛСГ прикметників на позначення емоції радості в англійській мові виступає однойменна емосема *joy* (сама вона найчастіше використовується у семантиці ад'єктивів цієї ЛСГ). Відповідно основним словом-ідентифікатором, що представлятиме досліджувану групу у структурі ЛСП емотивних прикметників, було обрано ад'єктив *joyful* (радісний), адже він відповідає спільному семантичному компоненту цієї групи. Цей прикметник є центральним елементом групи, а тому необхідно розглянути його семантичну структуру з метою встановлення його загального значення: 1) very happy; causing people to be happy (OALD); 2) something that is joyful causes happiness and pleasure; someone who is joyful is extremely happy (CCADE); 3) very happy, or likely to make people very happy (LDCE); 4) very happy (CALD); 5) very happy, expressing great happiness, causing happy feelings (MED).

Таким чином, за допомогою дефініцій з різних словників можемо встановити загальне значення: causing, expressing or showing happiness and pleasure. Це визначення відображає особливості центрального елемента групи: *радісний* пов'язаний із відчуттям щастя та задоволенням. У досліджуваній групі елементи об'єднуються за семантичним принципом навколо центральної одиниці як безпосереднього компоненту їхньої семантики, який з рештою пов'язаний опосередковано – через свої синоніми, а тому вони є більш віддаленими від смислового центру групи.

Досліджувана ЛСГ є досить чисельною, адже налічує 805 ад'єктивних емотивних лексем, які номінують емоцію радості в англійській мові та вирізняється складністю семантичних зв'язків, оскільки в її межах можна виокремити сім основних підгруп, які об'єднуються на основі наступних домінантних ад'єктивів: *cheerful* (веселий, бадьорий), *contented* (задоволений), *enthraling* (який зачаровує, захоплює), *optimistic* (оптимістичний), *proud* (гордий, пихатий), *relieved* (що відчуває полегшення), *zestful* (захоплений).

У свою чергу, виокремлені підгрупи поділяються на відповідні синонімічні ряди, члени яких є віддаленішими від центра групи, проте демонструють повну лексичну співвідне-

сеність з ним: *cheerful*: amusing (забавний, потішний), blissful (щасливий, блаженний), delightful (приємний, чудовий), ecstatic (захоплений, екстатичний), elated (радісний, піднесений), euphoric (піднесений), gay (веселий), glad (радісний, бадьорий), gleeful (веселий, радісний), happy (щасливий), jolly (радісний, веселий), jovial (веселий), jubilant (радісний); *contented*: pleasing (що приносить насолоду, приємний), enjoyable (приємний; який приносить задоволення), satisfying (який приносить задоволення, приємний); *enthraling*: garturous (захоплений, у захваті); *optimistic*: eager (який палко прагне, який жадає), hopeful (який сподівається, надіється); *proud*: triumphal (тріумфальний); *zestful*: enthusiastic (захоплений; палкий, сповнений ентузіазму), excited (збуджений, схвилюваний), exhilarating (який бадьорить, збуджує), exhilarated (веселий, жвавий, бадьорий), thrilling (який хвилює, захоплює), zealous (завзятий, сповнений ентузіазмом).

Таким чином, ЛСГ прикметників із емосемою “Joy” відображає основні системні зв'язки англійських ад'єктивних емотивів та характеризується видовою лексико-семантичною спільністю її членів, семантика яких слугує безпосереднім вираженням емотивного стану радості, реалізує його у межах англійськомовної картини світу.

Любов як одна з базових емотивних категорій є фундаментальною для людської природи, адже саме завдяки їй у мові фіксуються та виражаються гендерні особливості, що стали об'єктом досліджень багатьох лінгвістів сьогодення. Саме любов є основою для таких емоційних станів як ревності, ненависть, інтерес, радість, страждання, задоволення, а тому ця емоція є дуже складним та об'ємним поняттям, охоплює всі ці процеси і виражає широкий спектр стосунків між людьми. Л. Е. Кузнєцова створює семантичну модель поняття “любові” на основі аналізу уявлень про нього у психологічних дослідженнях. У моделі виділені наступні ознаки: інтегральна ознака “цінність”; ознака “позитивність”; центральне положення предмета любові у системі цінностей суб'єкта; невмотивованість вибору об'єкта любові, його мимовільність; індивідуальність об'єкта любові [9, с. 202]. Любов як глибоке, ірраціональне почуття, яке переживає суб'єкт та спрямоване на інший суб'єкт чи об'єкт, є надзвичайно складним та багатограним. Саме тому вся неповторність цього психологічного феномену повинна рівноцінно відобразитися мовою, яка потребує великої кількості засобів для вираження любовних почуттів.

Лексико-семантична група ад'єктивних емосемізмів із загальною емотивною семою “Love” складає невід'ємну частину ЛСП емотивних прикметників в англійській мові та налічує 147 одиниць. До цього лексико-семантичного утворення належать такі ад'єктиви як *adoring* (showing very strong love for someone (CALD)), *besotted* (completely in love with someone and always thinking of them (CALD)), *endearing* (making someone love or like you (LDCE)), *goosey* (showing your love for someone in a way that other people think is silly (LDCE)) та інші.

Понятійним центром цієї групи є емосема “Love”, адже саме вона виступає як домінантна, ядерна сема. Відповідно основним словом-ідентифікатором, що представлятиме досліджувану групу у структурі ЛСП емотивних прикметників, було обрано ад'єктив *loving* (люблячий), який відповідає спільному семантичному компоненту групи. Цей прикметник є центральним елементом групи та характеризується відтінками семантики: 1) showing a lot of love towards someone (CALD); 2) feeling

or showing love and affection for sb/sth (OALD); 3) someone who is loving feels or shows love to other people; loving actions are done with great enjoyment and care (CCADE); 4) feeling or showing love (MED); 5) behaving in a way that shows you love someone; done with a lot of care and attention (LDCE).

За допомогою аналізу цих словникових дефініцій можемо встановити загальне значення, що притаманне ЛСГ емотивних прикметників зі спільною емотивною семою “Love”: feeling or showing love or affection for someone or something (той, що відчуває чи показує любов або прихильність до когось чи чогось). Присутні в імені групи інтегральні семи “позитивність” та “антропонімічність” вказують на належність цього почуття до основних емотивних категорій, безпосередньо пов’язаних із внутрішнім світом людини, адже любов відіграє важливу роль у її житті та при взаємодії з реальною дійсністю, результатом якої є позитивне сприйняття індивідом явища.

У структурі ЛСГ прикметників із емосемою “Love”, як і у решті груп, що належать до досліджуваного поля, елементи об’єднані за семантичним принципом навколо центрального слова, відображаючи основні системні зв’язки емотивів у межах групи. Ця група характеризується видовою лексико-семантичною спільністю своїх елементів, які поділяються на три основні підгрупи, що утворюються на основі доміантних ад’єктивів *affectionate* (люблячий, ніжний, лагідний), *longing* (який жадає, прагне), *lustful* (пристрасний, хтивий). Вони позначають різні форми прояву любові у вигляді ознаки чи якості. Ці лексико-семантичні підгрупи, у свою чергу, поділяються на кількісно менші утворення – синонімічні ряди (за виключенням підгрупи на основі доміантного ад’єктивного емосемізму *longing*, у якій синонімічні ряди відсутні), у семантиці яких інтегральна сема передається опосередковано або через семантику інших членів групи: *affectionate*: admiring (що відчуває захоплення), adoring (що обожнює), attractive (що приваблює, притягальний), caring (турботливий), compassionate (співчутливий, жалісливий), fond (люблячий), liking (що відчуває симпатію, прихильний), sentimental (сентиментальний, чутливий), tender (люблячий, ласкавий, турботливий); *lustful*: desirous (який бажає, жадає, прагне), infatuated (захоплений, зацікавлений пристрасно), passionate (пристрасний, закоханий).

Таким чином, лексико-семантична структура ЛСГ ад’єктивних емосемізмів із емосемою “Love” є відносно неоднорідним утворенням, адже її центр є абстрактним емотивним поняттям, яке передбачає не тільки вплив на суб’єкта, результатом якого є виникнення у нього певних відчуттів чи переживань, але й бажання самого суб’єкта висловити свої емоції за допомогою певних вчинків. Оскільки ця група є частиною ЛСП емотивних прикметників, вона об’єднує ад’єктивні емосемізми зі значенням *love* та охоплює все розмаїття почуттів симпатії до предметів і явищ об’єктивної дійсності.

На думку більшості психологів, здивування є реакцією на різку зміну стимулу, яким може бути несподівана та раптова подія. Особливістю цієї емоції є нетривалість її протікання, адже оскільки здивування є реакцією на щось несподіване, при якій підкреслюється неможливість зосередитися чи звернути увагу на що-небудь інше, вона є скороминучою. Цікавим є той факт, що, відчуваючи здивування, людина відразу не може визначити, в яку сторону спрямована ситуація, а тому здивування спочатку має нейтральний характер. Цей чуттєво-нейтральний характер може надалі зберігатися і поступово

згаснути, якщо зміна ситуації не зачіпає інтересів людини. В іншому випадку здивування набуває певного забарвлення, тобто перетворюється на приємне здивування чи неприємне здивування [10, с. 25].

На думку К. Ізарда, у ситуації здивування люди, як правило, відчувають приблизно таке ж задоволення, як і у ситуації, що викликала сильний інтерес. Тобто переживання, що супроводжує емоцію здивування, має позитивний характер, а наслідком цього приємного здивування, у більшості випадків, є інтерес. Попри те, що емоція здивування є досить короткочасною, вона має важливу функцію підготовки людини до взаємодії з новою, раптовою подією та її наслідками, а також до нової діяльності, відмінної від попередньої [8, с. 193–195]. Семантичною основою здивування є порушення передбачуваного прогнозу події, що відбувається, а тому дослідження мовної об’єктивації цієї емоції “з погляду встановлення особливостей казуальної атрибуції, яка складає основний зміст соціальної оцінки етноса” [11, с. 16], є перспективним.

В англійській мові ЛСГ прикметників із емосемою “Surprise” характеризується об’єднанням лексичних одиниць, що виражають семантику сильного враження суб’єкта від незвичайності або несподіваності явища, що має на нього вплив. Ця група є кількісно найменшою у межах ЛСП емотивних прикметників та складається з 54 ад’єктивних емосемізмів зі значенням здивування, таких як *nonplussed* (surprised, confused and not certain how to react (CALD)), *agape* (with the mouth open, especially showing surprise or shock (CALD)), *prodigious* (very large or powerful and causing surprise or admiration (OALD)), *goggle-eyed* (with your eyes wide open and looking directly at something, especially in surprise or shock (LDCE)), *thunderstruck* (very surprised (CALD)), *dumbfounded* (unable to speak because of surprise (OALD)), *amazed* (extremely surprised (CALD)), *astounding* (very surprising; difficult to believe (OALD)), *staggering* (so great, shocking or surprising that it is difficult to believe (OALD)), *astounded* (very surprised or shocked (OALD)) та інших.

Основним семантичним центром групи є емосема “Surprise”, яка є загальною та доміантною для всього утворення. Відповідним словом-ідентифікатором, що представлятиме досліджувану групу у структурі ЛСП емотивних прикметників, виступає ад’єктив *surprising* (який дивує), що є відображенням спільного семантичного компонента групи – здивування. Цей ад’єктив – центральний елемент групи та характеризується такою семантикою: 1) unusual and unexpected (LDCE); 2) causing surprise (OALD); 3) something that is surprising is unexpected or unusual and makes you feel surprised (CCADE); 4) unusual, or unexpected (MED); 5) unexpected, causing surprise (CALD).

За допомогою визначень ад’єктива, взятих з різних словників, можемо встановити його загальне значення: causing surprise, unusual and unexpected. Ця семантика відображає особливості центрального елемента групи: такий, що викликає здивування, тобто несподіваний та незвичайний.

За семантичним принципом наближення до нього за своїми значеннями навколо центрального слова об’єднуються елементи групи. І оскільки досліджувана ЛСГ є найменшою у структурі ЛСП емотивних прикметників англійської мови, вона поділяється лише на дві невеликі підгрупи, які не передбачають синонімічних рядів. Основою для виокремлення цих підгруп є такі доміантні ад’єктиви як *amazing* (дивний, різно-

чий) та *astonishing* (дивовижний, вражаючий). В англійськомовній картині світу ці ад'єктивні емосемізми відображають різні за інтенсивністю форми переживання емоції здивування.

Емоція здивування є невід'ємним компонентом духовної культури кожного народу, адже вона володіє унікальністю та специфікою вербалізації, основою якої є суб'єктивність трактування навколишньої дійсності індивідом: "коли наша душа розпочинає виконувати будь-яку дію або уявляти який-небудь об'єкт, до якого вона не звикла, то помічається певна невідповідність душевних здібностей, життєві духи з деякою складністю рухаються у новому для них напрямі. І оскільки ця складність збуджує життєві духи, то вона є джерелом подиву, здивування і усіх тих емоцій, які викликає новизна" [12, с. 174].

Отже, ЛСГ прикметників із емосемою "Surprise" представляє собою системно організовану лексичну парадигму, в якій семантичний простір характеризується внутрішньою впорядкованістю, тобто існуванням лексико-семантичних зв'язків між її членами на основі наявності у них спільної риси – семантики здивування.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Лексико-семантичні групи емотивних прикметників позитивної семантики в англійськомовній картині світу утворюють складну структуру, яка складається з лексичних одиниць, що є безпосередніми вербальними виразниками емоцій людини, а тому передбачає безперервність зв'язків об'єктів множини поряд з можливістю опису ад'єктивних емосемізмів в сукупності без поділу цієї лексики на лексику вираження та лексику опису емоцій. Природа прикметника передбачає можливість його дослідження з погляду суб'єкта, який при виборі ад'єктива обирає одну ознаку з багатьох, особливо це стосується емотивних прикметників, що мають самостійне емотивне значення, виражаючи при цьому емоції, почуття та оцінку мовцем навколишньої дійсності, а тому становлять значний дослідницький інтерес. Перспективи подальших досліджень цього питання полягають у вивченні лінгвостилістичних особливостей англійських ад'єктивних емосемізмів і глибинному аналізі їхньої семантичної структури.

Література:

- Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. М. : ЛКИ, 2012. 208 с.
- Левицкий В. В. Семасиология. Винница : Нова книга, 2006. 508 с.
- Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition. *Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*. Oxford University Press, 1992. 478 p.
- Noth W. Symmetries and Asymmetries between Positive and Negative Emotion words. *Proceedings of the Conference of the German Association of University Professors of English*. Tübingen : Max Niemeyer, 1992. Vol. XIII. Pp. 72–88.
- Pavlenko A. Emotions and Multilingualism. *Studies in Emotion and Social Interaction*. Cambridge University Press, 2005. 304 p.
- Power M. J. *Cognition and Emotion : From Order to Disorder*. Hove and New York : Psychology Press, 2012. 439 p.
- Лейбниц Г. В. Труды по философии науки. М. : "Либроком", 2013. 178 с.
- Изард К. Э. Психология эмоций. СПб. : Питер, 2007. 464 с.
- Кузнецова Л. Э. Любовь. Антология концептов. Волгоград : Парадигма, 2006. С. 199–216.
- Лук А. Н. Эмоции и чувства. *Знание : Народный университет. Педагогический факультет*. М., 1972. 80 с.
- Стефаненко Т. Г. Этнопсихология : учеб. для вузов. М. : Аспект Пресс, 2014. 368 с.
- Юм Д. Трактат о человеческой природе : в 2-х т. М. : Канон, 1995. Т. 2. С. 174–176.

Melnychuk N. The peculiarities of the functioning of English emotive adjectives with positive semantics

Summary. The research is devoted to the study of the peculiarities of linguistic presentations of positive emotional states with the help of adjectives in the English-language picture of the world. The aim of the work is to study the semantic features of English adjectival emosemisms of positive semantics. Using the methods of definitional and component analysis, the main groups of adjectives of positive assessment in modern English are characterized and a comparative analysis is performed according to their semantic content. Modern linguistics is characterized by a lively interest in the study of language as a socio-cultural phenomenon, and therefore the focus of many linguistic studies is man and his role in the organization and use of language as a means of communication. Valuable elements of the surrounding reality, understood by linguistic consciousness on the basis of human life and creative experience, reproduced in the picture of the world, are the result of a number of generations for whom language is a means of transmitting worldview. Language as a social phenomenon is permeated with subjectivity, the native speaker is increasingly the object of linguistic research, and therefore without human emotions it is impossible to comprehend and reproduce language, to conduct a detailed analysis of the language system. The study of various branches of linguistics shows that none of them can exist today without studying the emotional aspects of language, speech and text units, because the emotional component of the human personality plays a significant role in the modern linguistic paradigm. The scientific novelty of the study is that the problems of emotional semantics closely intersect with the emotional aspect of the human factor in language, because the study of emotional vocabulary is an important condition for the humanization of linguistics, embodied in anthropocentrism as a principle of research. Thus, we can conclude that the description of the semantic features of adjectival emosemisms allows us to adequately consider the picture of the world of human emotions and helps to better understand how it is reflected in language.

Key words: emotion, emotiveness, semantic structure, connotation, expressiveness, evaluation, linguistic picture of the world.